पूर्व पृष्ठ अंक योग	+	वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक	=	इस पृष्ठ के अंकों का योग

सामाजिक विज्ञान/ Social Science 24-25/B-12 -5	वेद विभूषण द्वितीय वर्ष परीक्षा / Veda Vibhushan Second Year Examination कक्षा 12 वीं / उत्तर मध्यमा - II/ Class 12th / Uttar Madhyama - II	SET - A

प्रश्न पत्र संख्या / Que. Paper No. : I/24-25/B-12-5/

विषय /Subject - सामाजिक विज्ञान/Social Science

पूर्णांक / Max. Marks - 100 **समय / Time - 3 घंटे/3 Hours**

प्र.1. बहुविकल्पीय प्रश्न - $1 \times 10 = 10$

Multiple Choice Questions -

बहुविकल्पीयाः प्रश्नाः -

1. भारत का सबसे बड़ा व्यापारिक साझेदार देश कौन है ?
   Which country is India's biggest trading partner ?
   वाणिज्ये भारतस्य सर्वाधिकः सहभागि राष्ट्रं किम् ?

   अ. संयुक्त राज्य अमेरिका United States of America ☐ ब. संयुक्त अरब अमीरात United Arab Emirates ☐
   स. चीन China ☐ द. इराक Iraq ☐

2. वैदिक काल में दक्षिण भारत में शिक्षा का केन्द्र था -
   The center of education in South India during the Vedic period was -
   वैदिककाले दक्षिणभारते शिक्षाकेन्द्रम् आसीत् ?

   अ. काञ्ची Kanchi ☐ ब. मङ्गलोर Mangalora ☐
   स. विजयनगर Vijaynagar ☐ द. तिरुपति Tirupati ☐

3. रॉलेट एक्ट कब बना था ?
   When was the Rowlatt Act made ?
   'रॉलेट एक्ट' कदा प्रवर्तितः ?

   अ. 1919 ☐ ब. 1819 ☐
   स. 1918 ☐ द. उपर्युक्त में से कोई नहीं None of the above उपर्युक्तेषु किमपि नास्ति ☐

4. बर्लिन की दीवार कहाँ है ?
Where is the Berlin Wall ?
'बर्लिन भित्तिः' कुत्र स्थिता ?

अ. रूस में / In Russia / रूसदेशे ☐
ब. अमेरिका में / In America / अमेरिकादेशे ☐
स. जर्मनी में / In Germany / जर्मनीदेशे ☐
द. इटली में / In Italy / इटलीदेशे ☐

5. मौर्य साम्राज्य की राजधानी थी -
The capital of the Maurya Empire was -
मौर्यसाम्राज्यस्य राजधानी आसीत् -

अ. वाराणसी / Varanasi / वाराणस्याम् ☐
ब. पाटलिपुत्र / Pataliputra / पाटलिपुत्रे ☐
स. उज्जैन / Ujjain / उज्जयिन्याम् ☐
द. तक्षशिला / Taxila / तक्षशिलायाम् ☐

6. वैश्विक साझा सम्पदा में क्या सम्मिलित है ?
What is included in Global Shared Wealth ?
किम् एतेषु 'वैश्विकी संविभक्ता सम्पत्' ?

अ. वायुमण्डल / Atmosphere / वायुमण्डलम् ☐
ब. अंटार्कटिका / Antarctica / अण्टार्कटिका ☐
स. समुद्र / Ocean / समुद्रः ☐
द. उपर्युक्त सभी / All of the above / उपर्युक्तानि सर्वाणि ☐

7. **'विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम्।'** यह मन्त्र किस वेद का है ?
'विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम्।' Mantra belongs to which Veda?
'विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम्।' इत्ययं मन्त्र कस्मिन् वेदे विद्यते ?

अ. ऋग्वेद / Rigveda / ऋग्वेदे ☐
ब. यजुर्वेद / Yajurveda / यजुर्वेदे ☐
स. अथर्ववेद / Atharvaveda / अथर्ववेदे ☐
द. उपर्युक्त सभी / All of the above / उपर्युक्तेषु सर्वेषु ☐

8. "अहिंसा" का सिद्धान्त सम्बन्धित है -
The principle of "Ahimsa" is associated with -
"अहिंसा" सिद्धान्तेन सम्बद्धः -

अ. बौद्ध धर्म / Buddhism / बौद्धधर्मः ☐
ब. जैन धर्म / Jainism / जैनधर्मः ☐
स. हिन्दू धर्म / Hinduism / हिन्दूधर्मः ☐
द. उपरोक्त सभी / All of the above / उपर्युक्तेषु सर्वेषु ☐

9. भारत में नियमित रूप से प्रति दस वर्षीय जनगणना प्रारम्भ हुई थी -
The regular census every ten years was started in India in -
भारतवर्षे नियमितरूपेण प्रतिदशवत्सरीया जनगणना प्रारब्धा -

अ. 1858 ☐
ब. 1861 ☐
स. 1881 ☐
द. 1931 ☐

10. कथन अ - खेजड़ली आन्दोलन एक पर्यावरणीय आन्दोलन था।
Statement A - Khejdli movement was an ecological movement.
कथनम् अ - खेजड़ली आन्दोलनम् एकं पर्यावरणीयम् आन्दोलनम् आसीत् ।

कथन ब - यह आन्दोलन 1730 में आरम्भ हुआ था।
Statement B - This movement started in 1730.
कथनम् ब - एतत् आन्दोलनं 1730 ईस्वीये आरब्धम् ।

अ. कथन 'अ' सही और कथन 'ब' गलत हैं । ☐
Statement A is true and Statement B is false.
कथनम् 'अ' सत्यं, कथनं 'ब' इति च असत्यम् ।

ब. कथन 'अ' गलत और कथन 'ब' सही हैं । ☐
Statement A is false and Statement B is true.
कथनम् 'अ' असत्यं, कथनं 'ब' इति च सत्यम् ।

स. कथन 'अ' और कथन 'ब' दोनों सही हैं । ☐
Both Statement A and Statement B are true.
कथने 'अ' तथा 'ब' उभावपि सत्ये ।

स. कथन 'अ' और कथन 'ब' दोनों गलत हैं। ☐
Both Statement A and Statement B are false.
कथने 'अ' तथा 'ब' उभावपि असत्ये ।

प्र.2. रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए - **2 × 5 = 10**
Fill in the blanks -
रिक्तस्थानानि पूर्त्तव्यानि -

1. अष्टांग योग के प्रणेता .... थे।

......………………… was the founder of Ashtanga Yoga.

अष्टाङ्गयोगस्य प्रणेता .... ।

2. 'पंथनिरपेक्षता' को संविधान की प्रस्तावना में .... संशोधन द्वारा जोड़ा गया था।

Secularism was added to the Preamble of the Constitution by the .... Amendment.

'पन्थनिरपेक्षता' इत्येतत् संविधानस्य प्रस्तावनायां .... संशोधनद्वारा योजिताम्।

3. प्राचीन नालन्दा विश्वविद्यालय .... राज्य में स्थित था।

The ancient Nalanda University was located in the state of ....

प्राक्तनः नालन्दाविश्वविद्यालयः .... राज्ये आसीत्।

4. 1857 का विद्रोह .... के नाम से भी जाना जाता है।

The revolt of 1857 is also known as the ....

"1857" इत्ययं विद्रोहः .... नाम्नापि ज्ञायते।

5. भारत ने .... में परमाणु परीक्षण किए थे।

India conducted nuclear tests in ....

भारतदेशेन .... इत्यत्र परमाणुपरीक्षणं कृतम्।

प्र.3. सत्य - असत्य कथन - 1 × 5 = 5

True - False Statement –

सत्यासत्यकथनानि -

नोट- नीचे पाँच कथन दिए गए हैं। उन कथनों को पढ़कर कथनों के दाहिनी ओर अंकित कोष्ठकों में सत्य या असत्य लिखिए।

Note- Five statements are given below. Read the statements and write 'True' or 'False' in the brackets provided on the right side of the statements.

ध्यातव्यम् - अधः पञ्च कथनानि लिखितानि । तानि पठित्वा समक्षे अङ्कितेषु सत्यम् / असत्यं वा लिखत ।

1. भारत का जनसंख्या घनत्व 342 व्यक्ति प्रतिवर्ग किमी. है । [ ]
   The population density of India is 342 persons per square km.
   भारतदेशस्य जनसङ्ख्याघनत्वं 342 व्यक्ति प्रतिवर्गकिलोमीटर अस्ति ।

2. भारत छोडो आन्दोलन 1942 में शुरू हुआ था । [ ]
   The Quit India Movement was started in 1942.
   "भारत छोड़ो" इति आन्दोलनं 1942 ईस्वीये आरब्धम् ।

3. कलिंग युद्ध अशोक के शासनकाल में हुआ । [ ]
   The Kalinga War took place during the reign of Ashoka.
   कलिङ्गयुद्धम् अशोकस्य शासनकाले जातम् ।

4. अश्व डाक व्यवस्था को 'उलुक' कहा जाता था । [ ]
   The horse postal system was called 'Uluq'
   अश्व-डाक-व्यवस्था 'उलुक' इत्यपि कथ्यते स्म ।

5. समवर्ती सूची के विषय केन्द्र और राज्य दोनों के अधिकार में हैं । [ ]
   The subjects of the Concurrent List are under the authority of both the Centre and the State.
   समवर्तिसूच्याः विषयाः केन्द्रस्य राज्यस्य च अधिकारभूताः सन्ति ।

प्र.4. सही जोड़ी मिलान कीजिए - **1 × 5 = 5**

Match the correct pair -

सम्यक् युग्मस्य मेलनं कुरुत -

नोट- स्तम्भ - 1 को स्तम्भ - 2 से सही जोड़ी मिलान के चार विकल्प (A, B, C, D) नीचे दिये गए हैं। सही विकल्प पर सही (✓) का चिह्न लगाइए।

Note- Four options (A, B, C, D) are given below to match Column-1 with Column-2 correctly. Tick (✓) the correct option.

ध्यातव्य- स्तम्भ - १ इत्येतस्य स्तम्भ - २ इत्येतेन सह समुचितयुग्माय अधः (A, B, C, D) नीचे दिये गए हैं। सही विकल्प पर सही (✓) का चिह्न लगाइए।

	स्तम्भ 1/Column 1/स्तम्भः 1		स्तम्भ 2/Column 2/स्तम्भः 2
1.	तेलंगाना का गठन Formation of Telangana तेलङ्गानाराज्यस्य सङ्घटनम्	a.	1992
2.	भारतीय किसान यूनियन Bharatiya Kisan Union भारतीयकिसानसङ्घः	b.	1988
3.	लद्दाख का गठन Formation of Ladakh लद्दाखराज्यस्य सङ्घटनम्	c.	2014
4.	ताड़ी के विरुद्ध आन्दोलन Movement against Tadi ताड़ी इत्यस्याः विरोधे आन्दोलनम्	d.	1978
5.	नर्मदा बचाओ आन्दोलन Narmada Bachao Andolan 'रक्षन्तु नर्मदाम्' इत्यान्दोलनम्	e.	2019

A. i (c), ii (a), iii (b), iv (e), v (d) ☐

B. i (d), ii (e), iii (a), iv (b), v (c) ☐

C. i (c), ii (d), iii (e), iv (a), v (b) ☐

D. i (c), ii (d), iii (b), iv (a), v (e) ☐

प्र.5. कथन सम्बन्धी प्रश्न - $2 \times 5 = 10$

Statement related question -

कथनसम्बन्धिनः प्रश्नाः -

नोट - कथन सम्बन्धी प्रश्न में पाँच प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न में दो कथन- A और R दिया गया है। इनसे सम्बन्धित चार विकल्प अ, ब, स, द नीचे दिए गए हैं। सही विकल्प पर (✓) का चिह्न लगाइए।

Note - There are five statement related questions. In each question two statements A and R are given. Four options A, B, C, D are given below related to them. Tick (✓) the correct option.

ध्यातव्यम् - कथनसम्बन्धिनि प्रश्ने पञ्च प्रश्नाः सन्ति । प्रत्येकस्मिन्नपि प्रश्ने A तथा R इति कथनद्वयम् अस्ति । अधः तत्सम्बन्धिनः (A, B, C, D) इति चत्वारो विकल्पाः प्रदत्ताः। समुचिते विकल्पे (✓) इति चिह्नम् अङ्कयत।

i. कथन A - विश्व में सर्वाधिकं जनसंख्या घनत्व वाला देश मोनाको है ।

Statement A - The country with the highest population density in the world is Monaco.

कथनम् A - विश्वे सर्वाधिकं जनसङ्ख्या-घनत्ववत् राष्ट्रः मोनाको अस्ति ।

कथन R - जनसंख्या के व्यवस्थित अध्ययन को जनसांख्यिकी कहते हैं ।

Statement R - The systematic study of population is called demography.

कथनम् R - जनसङ्ख्यायाः व्यवस्थितम् अध्ययनं "जनसाङ्ख्यिकी" उच्यते ।

अ. कथन A सही है और कथन R गलत है । ☐
Statement A is correct and statement R is incorrect.
कथनम् A सत्यं, कथनम् R च असत्यम् ।

ब. कथन A और कथन R दोनों गलत हैं । ☐
Both statement A and statement R are incorrect.
कथने A, R च उभावपि असत्ये ।

स. कथन A गलत है और कथन R सही है । ☐
Statement A is incorrect and statement R is correct.
कथने A असत्यं, कथनम् R च सत्यम् ।

द. कथन A और कथन R दोनों सही हैं । ☐
Both statement A and statement R are correct.
कथने A, R च उभावपि सत्ये ।

ii. कथन A - वायु, जल, मृदा पर्यावरण के घटक हैं ।
Statement A - Air, Water, Soil are components of the environment.
कथनम् A - वायुः, जलं मृदा च पर्यावरणीयाः घटकाः सन्ति ।

कथन R - प्रकाश प्रदूषण किसी भी अवांछित, अनुचित अथवा अत्यधिक कृत्रिम प्रकाश की उपस्थिति है।
Statement R - Light pollution is the presence of any unwanted, inappropriate, or excessive artificial lighting.
कथन R - प्रकाशप्रदूषणं कस्यापि अवाञ्छितस्य, अनुचितस्य, अत्यधिकस्य वा कृत्रिमप्रकाशस्य उपस्थितिः अस्ति ।

अ. कथन A सही है और कथन R गलत है। ☐
Statement A is correct and statement R is incorrect.
कथनम् A सत्यं कथनम् R च असत्यम् ।

ब. कथन A और कथन R दोनों गलत हैं। ☐
Both statement A and statement R are incorrect.
कथने A, R च उभावपि असत्ये ।

स. कथन A और कथन R दोनों सही हैं। ☐
Both statement A and statement R are correct.
कथने A, R च उभावपि सत्ये ।

द. कथन A गलत और कथन R सही है। ☐
Statement A is incorrect and statement R is correct.
कथने A असत्यं, कथनम् R च सत्यम् ।

iii. कथन A - 1336 ई. में हरिहर और बुक्का नामक ने विजयनगर साम्राज्य की स्थापना की थी।
Statement A - In 1336 AD Harihara and Bukka founded the Vijayanagara Empire.
कथनम् A - 1336 ईस्वीये हरिहर-बुक्का इत्येताभ्यां विजयनगरसाम्राज्यं स्थापितम् ।

कथन R - विजयनगर का प्रसिद्ध शासक कृष्णदेव राय तुलुव वंश का था।
Statement R - Krishnadeva Raya, the famous ruler of Vijayanagara belonged to the Tuluva dynasty.
कथन R - विजयनगरस्य प्रसिद्धः शासकः कृष्णदेवरायः तुलुववंशीयः आसीत् ।

अ. कथन A सही है और कथन R गलत है।
Statement A is correct and statement R is incorrect.
कथनम् A सत्यं कथनम् R च असत्यम् ।

ब. कथन A और कथन R दोनों गलत हैं।
Both statement A and statement R are incorrect.
कथने A, R च उभावपि असत्ये ।

स. कथन A और कथन R दोनों सही हैं।
Both statement A and statement R are correct.
कथने A, R च उभावपि सत्ये ।

द. कथन A गलत और कथन R सही हैं।
Statement A is incorrect and statement R are correct.
कथने A असत्यं, कथनम् R च सत्यम् ।

iv. कथन A – 1975 में भारत का 22वाँ राज्य सिक्किम बना था ।
Statement A – Sikkim became the 22nd state of India in 1975.
कथनम् A – 1975 ईस्वीये भारतदेशस्य 22तमं राज्यं 'सिक्किम' निर्मितम् ।
कथन R – नमक सत्याग्रह 1930 में हुआ ।
Statement R – Salt Satyagrah took place in 1930.
कथनम् R – "नमक-सत्याग्रह" इति 1930 ईस्वीये अभवत् ।

अ. कथन A सही है और कथन R गलत है।
Statement A is correct and statement R is incorrect.
कथनम् A सत्यं कथनम् R च असत्यम् ।

ब. कथन A और कथन R दोनों गलत हैं।
Both statement A and statement R are incorrect.
कथने A, R च उभावपि असत्ये ।

स. कथन A गलत है और कथन R सही है।
Statement A is incorrect and statement R is correct.
कथने A असत्यं, कथनम् R च सत्यम् ।

द. कथन A और कथन R दोनों सही है।
Both statement A and statement R are correct.
कथने A, R च उभावपि सत्ये ।

v. कथन A - मनुस्मृति में गुरु-शिष्य के अधिकार व कर्तव्यों की विवेचना है।

Statement A - The rights and duties of the Guru and the disciple are discussed in Manusmriti.

कथनम् A - मनुस्मृतौ गुरुशिष्यायोः अधिकारस्य कर्तव्यानां च विवेचना अस्ति ।

कथन R - हड़प्पा नामक स्थल की खुदाई सर्वप्रथम 1921 ई. में राखलदास बनर्जी के नेतृत्त्व में हुई थी।

Statement R - The site named Harappa was excavated first in 1921 AD under the leadership of Rakhaldas Banerjee.

कथनम् R - "हड़प्पा" नामकस्य स्थलस्य खननं सर्वादौ 1921 ईस्वीये राखलदासबैनर्जी इत्यस्य नेतृत्वे सञ्जातम् ।

अ. कथन A सही है और कथन R गलत है।
Statement A is correct and statement R is incorrect.
कथनम् A सत्यं कथनम् R च असत्यम् । ☐

ब. कथन A और कथन R दोनों गलत हैं।
Both statement A and statement R are incorrect.
कथने A, R च उभावपि असत्ये । ☐

स. कथन A और कथन R दोनों सही हैं।
Both statement A and statement R are correct.
कथने A, R च उभावपि सत्ये । ☐

द. कथन A गलत है और कथन R सही है।
Statement A is incorrect and statement R is correct.
कथने A असत्यं, कथनम् R च सत्यम् । ☐

प्र.6. अति लघु उत्तरीय प्रश्न - **2 × 10 = 20**

Very short answer type questions -

अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः -

नोट- प्रश्न संख्या 1 से 10 तक के उत्तर पूर्ण वाक्य में देने हैं, नहीं तो अंक काट लिए जाएँगे।

Note- Question numbers 1 to 10 have to be answered in complete sentences, otherwise marks will be deducted.

प्रश्नसङ्ख्यायाः 1 तः 10 पर्यन्तम् उत्तरं सम्पूर्णवाक्येषु अवश्यं दातव्यं, अन्यथा अङ्काः कर्तिताः भविष्यन्ति।

1. मानव विकास सूचकांक से आप क्या समझते हैं ?
What do you understand by Human Development Index ?
मानवविकाससूचकाङ्कविषये भवन्तः किं जानन्ति ?

----

2. जनसंख्या वितरण किसे कहते हैं ?
What is Population Distribution ?
किं नाम जनसङ्ख्यावितरणम् ?

----

3. दांडी यात्रा पर टिप्पणी लिखिए ।
Write a comment on Dandi Yatra.
दाण्डीयात्रा इत्यस्मिन् विषये टिप्पणी लेख्या ।

----

4. सरस्वती-सिन्धु सभ्यता की खुदाई में प्राप्त ईटों की माप कितनी है ?
What is the measurement of the bricks found during the excavation of Saraswati-Sindhu Civilization ?
सरस्वती-सिन्धुसभ्यतायाः उत्खनने प्राप्तानाम् इष्टकाणां परिमाणं किम् ?

----

5. मध्यकालीन इतिहास में किस यात्री को 'विश्व यात्री' कहा गया है ?
Which traveller has been called a 'world traveller' in Medieval History ?
मध्यकालिके ऐतिह्ये को यात्री 'विश्वयात्री' नाम्ना प्रसिद्धः ?

----

6. 'बुद्ध मुस्कुराए' किस परमाणु परीक्षण का संकेत था ?
'Buddha smiled' was a sign of which Nuclear Test ?
'बुद्धःस्मितवान्' इति कस्य परमाणुपरीक्षणस्य सङ्केतः ?

----

7. एक आदर्श राष्ट्र का विचार क्या है ?
What is the idea of an ideal Nation ?
आदर्शराष्ट्रस्य को विचारः ?

----

8. धारा 370 एवं 35A जम्मू-कश्मीर से कब समाप्त की गई थी ?
When were Article 370 and 35A abolished from Jammu and Kashmir ?
जम्मू-कश्मीरे धाराः 370 तथा 35A कदा निवृत्ताः ?

----

9. पाणिनि ने किस विश्वविद्यालय से शिक्षा प्राप्त की थी ?
From which university did Panini receive his education ?
पाणिनिना कस्मात् विश्वविद्यालयात् शिक्षा गृहीता ?

----

10. मुक्त व्यापार से आप क्या समझते हैं ?
What do you understand by Free Trade ?
मुक्तव्यापारविषये भवन्तः किं जानन्ति ?

प्र.7. लघु उत्तरीय प्रश्न - $3 \times 5 = 15$

Short Answer Type Questions -

लघूत्तरीयाः प्रश्नाः -

नोट- प्रश्न संख्या 1 से 5 तक के प्रत्येक प्रश्नों के उत्तर 40-50 शब्दों में देने हैं।

Note- Answer of question number 1 to 5 is to be given in 40-50 words each.

ध्यातव्य - प्रश्नसङ्ख्याः 1 तः 5 पर्यन्तानां सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि 40-50 शब्देषु लेख्यानि ।

1. भारतीय राष्ट्रीय आन्दोलन की मुख्य विशेषताओं पर चर्चा कीजिए ।
Discuss the main features of the Indian National Movement.
भारतीयराष्ट्रीयान्दोलनस्य मुख्यं वैशिष्ट्यं चर्चयत ।

----

2. वेदों में दिए गए वायु सम्बन्धी चिन्तन का संक्षिप्त उल्लेख कीजिए ।
Mention in brief the thoughts related to air as mentioned in the Vedas.
वेदेषु प्रदत्तस्य वायुसम्बन्धिचिन्तनस्य संक्षिप्तोल्लेखः कार्यः ।

----

3 हीनयान और महायान पर संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।
Write a short note on Hinayana and Mahayana.
हीनयाने महायाने च विषये संक्षिप्ता टिप्पणी लेख्या ।

----

4. आरण्यक ग्रन्थों के बारे में लिखिए।
Write about the Aranyak Granthas .
आरण्यकग्रन्थानां विषये लिखत ।

----

5. भारत में पंथनिरपेक्षता का क्या महत्त्व है ?
What is the importance of Secularism in India ?
भारतदेशे पन्थनिरपेक्षतायाः किं महत्त्वम् ?

प्र.8. दीर्घ उत्तरीय प्रश्न -
Long Answer Type Questions -
दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः -

नोट- दीर्घ उत्तरीय प्रश्न के दो खण्ड- 'अ' और 'ब' हैं। खण्ड 'अ' में चार प्रश्न हैं, प्रत्येक के उत्तर 120 से 150 शब्दों में देने हैं ।

Note – There are two sections 'A' and 'B' of the long answer type question. Section 'A' has four questions, to be answered in 120 to 150 words each.

ध्यातव्यम् - दीर्घोत्तरीयप्रश्नविभागे 'अ' 'ब' इति खण्डद्वयं वर्तते । 'अ' खण्डे चत्वारः प्रश्नाः, प्रत्येकस्यापि उत्तरं 120 - 150 शब्देषु लेख्यम् ।

खण्ड - अ 5 × 4 = 20

Section - A

खण्डम् - अ

1. भारत के स्वतन्त्रता संग्राम में महात्मा गांधीजी की भूमिका पर विस्तार से लिखिए।
Elaborate on the role of Mahatma Gandhi ji in India's freedom struggle.
भारतदेशस्य स्वातन्त्र्यसङ्ग्रामे महात्मनः गान्धी महोदयस्य भूमिकां विस्तरेण लिखत ।

----

2. वैदिक युग में शिक्षा की पाठ्यचर्या के बारे में विस्तृत जानकारी दीजिए।
Give detailed information about the curriculum of education in the Vedic Era.
वैदिकयुगे शिक्षायाः पाठ्यचर्याविषये विस्तृतां टिप्पणीं लिखत ।

----

3. डॉ. बी. आर. अम्बेडकर जी के भारतीय संविधान निर्माण में योगदान पर चर्चा कीजिए।
Discuss the contribution of Dr. B.R. Ambedkar ji in the making of the Indian Constitution.
भारतीयसंविधाननिर्माणे डॉ. बी.आर. अम्बेडकरमहोदयस्य योगदानं चर्चयत।

----

4. भारत में हरित क्रान्ति के कारण और परिणाम समझाइए।
Explain the causes and consequences of the Green Revolution in India.
भारतदेशे 'हरितक्रान्ति' इत्यस्याः कारणं परिणामञ्च अवगमयत ।

पूर्व पृष्ठ अंक योग	+	वर्तमान पृष्ठ प्राप्तांक	=	इस पृष्ठ के अंकों का योग

खण्ड - ब $2\frac{1}{2} \times 2 = 5$

Section - B

खण्डम् - ब

1. निम्नलिखित मन्त्र का सामाजिक विज्ञान के दृष्टि से सन्दर्भ सहित अर्थ लिखिए -
Write the meaning of the following mantra with reference from the point of view of social science -
निम्नलिखितस्य मन्त्रस्य सामाजिकविज्ञानदृशा ससन्दर्भम् अर्थं लिखत ।

"दक्षं ते भद्रमाभार्षं परा यक्ष्मं सुवामि ते। त्रायन्तामिह देवास्त्रायतां मरुतां गणः॥"

2. प्राचीन भारत के मानचित्र में निम्नलिखित महाजनपदों को चिह्नित कीजिए - मगध, पाञ्चाल, अश्मक, कम्बोज और काशी।

In the map of ancient India, mark the following Mahajanapadas- Magadha, Panchala, , Ashmaka, Kamboja and Kashi.

प्रानीनभारतस्य मानचित्रे निम्नलिखितान् महाजनपदान् अङ्कयत - मगधः, पाञ्चालः, अश्मकः, कम्बोजाः, काशी ।